

Kurbanova Shoxsanam Boxodirjon qizi*Alfraganus universiteti, Umumkasbiy**fanlar kafedrası katta o'qituvchisi**shoxsanamkurbonova1994@gmail.com**ORCID 0009-0003-4688-7540*

TASVIRIY SAN'AT FANLARI MAZMUNINI INTERGATIV O'QITISHDA ZAMONAVIY YUTUQLARIGA MUOFIQ RIVOJLATIRISH

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san'at fanlari mazmunini integrativ yondashuv asosida hamda zamonaviy fan va texnika yutuqlariga mos ravishda rivojlantirish masalalari yoritilgan. Tasviriy san'atni boshqa turdosh fanlar va raqamli texnologiyalar bilan o'zaro bog'lab o'qitishning pedagogik va metodik imkoniyatlari tahlil qilingan. Integrativ ta'lim o'quvchilarning fazoviy tasavvurini, ijodiy fikrlashini hamda amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligi ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, integrativ o'qitish, zamonaviy yutuqlar, interfaol usullar, ijodiy fikrlash, raqamli texnologiyalar, pedagogik yondashuv.

Аннотация: В данной статье освещаются вопросы развития содержания предметов изобразительного искусства на основе интегративного подхода и в соответствии с современными достижениями науки и техники. Проанализированы педагогические и методические возможности преподавания изобразительного искусства во взаимосвязи с другими смежными дисциплинами и цифровыми технологиями. Показана эффективность интегративного обучения в развитии пространственного воображения, творческого мышления и практических навыков учащихся.

Ключевые слова: изобразительное искусство, интегративное обучение, современные достижения, интерактивные методы, творческое мышление, цифровые технологии, педагогический подход.

Abstract: This article highlights the development of the content of fine arts disciplines based on an integrative approach and in accordance with modern scientific and technological achievements. The pedagogical and methodological possibilities of teaching fine arts in interrelation with related disciplines and digital technologies are analyzed. The effectiveness of integrative learning in developing students' spatial imagination, creative thinking, and practical skills is demonstrated.

Keywords: fine arts, integrative teaching, modern achievements, interactive methods, creative thinking, digital technologies, pedagogical approach.

Zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri yosh avlodda mantiqiy, ijodiy va fazoviy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish hamda

ularni fan-texnika va san'atning so'nggi yutuqlari bilan uyg'un holda tarbiyalashdan iboratdir. Fotografiya ixtiro qilinmaguncha, insonlar, voqealar, joylar,

ilmiy kashfiyotlar va boshqa har qanday narsani fazoviy tarzda qayd etishning yagona yo'li rasm chizish edi. Rassomlar portretlar yaratgan, tarixiy voqealarni tasvirlagan, xaritalar chizgan, botanik va anatomik illyustratsiyalar tayyorlagan. Bu san'atning asosiy funksiyalaridan biri edi. Savodxonlik darajasi past bo'lgan davrlarda tasviriy san'at diniy, siyosiy va ijtimoiy g'oyalarni keng omma tushunadigan tilda yetkazishning muhim vositasi bo'lgan.

O'rta asrlardan to Uyg'onish davrigacha, san'at asosan hunarmandchilik sifatida o'rganilgan. Shogirdlar ustalardan rasm chizish, bo'yash, haykaltaroshlik kabi amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishgan. Bu jarayonda texnik mahorat, materiallarni bilish va tasvirlash qobiliyati birinchi o'rinda turgan. Dastlabki san'at akademiyalari ham (masalan, Fransiya Qirollik Rassomlik va Haykaltaroshlik Akademiyasi) klassik san'at qoidalariga, anatomiya, perspektiva va kompozitsiya kabi fundamental chizish ko'nikmalariga katta e'tibor bergan. Bu ko'nikmalar san'atning probitasi (Ingres aytganidek) hisoblangan. San'atning falsafiy, sotsiologik yoki psixologik jihatdan chuqur tahlil qilinishi, uning estetik qiymati va ma'nosi haqidagi munozaralar nisbatan keyingi davrlarga to'g'ri keladi. "San'at san'at uchun" degan g'oya yoki san'atning shunchaki go'zallikdan tashqari boshqa ma'nolarga ega ekanligi haqidagi tushunchalar Modernizm davrida keng tarqaldi. Ungacha, san'atning asosiy vazifasi ob'ektiv dunyoni

imkon qadar aniq aks ettirish deb hisoblangan.

Ko'p yillar davomida san'at ta'limi asosan texnik ko'nikmalarni o'rgatishga qaratilgan edi. San'at tarixi, san'atshunoslik, estetika kabi fanlar alohida akademik fanlar sifatida nisbatan keyinroq shakllandi va san'at maktablarining o'quv dasturlariga to'liq integratsiya qilinmadi. San'atning ijtimoiy funksiyasi asosan diniy ibodat joylarini bezash, hukmdorlarni ulug'lash, boylarning uyini bezatish yoki shunchaki buyurtma asosida ishlar yaratishdan iborat bo'lgan. Bu vazifalarni bajarish uchun rassomlardan birinchi navbatda tasvirlash mahorati talab qilingan.

Tasviriy san'atning uzoq vaqt davomida asosan amaliy ko'nikmalarni shakllantiruvchi vosita sifatida qaralishi, uning tarixiy zarurati, hunarmandchilik an'analari, akademik ta'limning dastlabki yo'nalishi va falsafiy tushunchalarning evolyutsiyasi bilan bog'liq. Faqatgina XX asrga kelib, fotografiyaning paydo bo'lishi, modernizmning rivojlanishi va san'at nazariyasining chuqurlashishi bilan tasviriy san'atning nafaqat amaliy mahorat, balki chuqur intellektual, falsafiy va ijtimoiy mazmunga ega bo'lgan fan sifatida tushunilishi kengaydi. Tasviriy san'at fani uzoq yillar davomida faqat amaliy rasm chizish yoki tasvirlash ko'nikmalarini shakllantiruvchi vosita sifatida qaralib kelgan bo'lsa, bugungi raqamli jamiyatda ushbu fanning o'qitish metodikasi va mazmunini tubdan isloh qilish talab etilmoqda.

Tasviriy san'at fanlarini boshqa sohalar — xususan, muhandislik grafikasi, me'morchilik, dizayn, axborot texnologiyalari va geometriya bilan integratsiyalashgan holda o'qitish o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi. Raqamli texnologiyalar, 3D modellash va kompyuter grafikasi rivojlangan davrda tasviriy san'at ta'limini an'anaviy qoliplar bilan cheklab bo'lmaydi. Shu sababli, fan mazmunini integratsiyalash va zamonaviy ilmiy-texnik yutuqlar bilan boyitish davr talabiga aylanmoqda.

San'at ijodiy, nostandart fikrlashni, hissiy idrokni va go'zallikni yaratishni o'rgatsa, texnik fanlar (muhandislik grafikasi, geometriya) tizimli, mantiqiy yondashuvni, aniqlikni va muammolarni ratsional hal qilishni talab qiladi. Bu ikki yondashuvning birlashuvi talabalarga har qanday muammoni har tomonlama (ham estetik, ham funksional) ko'rib chiqish va samarali, innovatsion yechimlar topish imkonini beradi.

Bugungi axborotlashgan va tez suratlarda yangilanayotgan dunyoda ma'lumotni tasvirlar orqali tushunish, tahlil qilish va samarali yetkazish juda muhim. Tasviriy san'at talabalarga fazoviy tilni, kompozitsiya, rang nazariyasi, shakl va binoni tushunishni o'rgatadi. Bu ko'nikmalar dizayn interyer, grafik, veb, mahsulot, me'morchilik va axborot texnologiyalari dizayn, ma'lumotlarni vizuallashtirish sohalarida g'oyalarni aniq va jozibali tarzda ifodalash uchun zarurdir. Muhandislik, me'morchilik va dizayn kabi sohalarda

nafaqat funksionallik va samaradorlik, balki estetik go'zallik, foydalanuvchi qulayligi va hissiy tajriba ham muhim ahamiyatga ega. San'atning integratsiyasi texnik mutaxassislarga o'z ishlariga badiiy did, uyg'unlik, joziba va insonparvarlik tamoyillarini qo'shishga yordam beradi. Natijada nafaqat funksional, balki fazoviy jihatdan ham jozibali mahsulotlar, binolar va interfeyslar yaratiladi.

Tasviriy san'at fanlari mazmunini fanlararo integratsiya hamda zamonaviy pedagogik va raqamli texnologiyalar yutuqlari asosida takomillashtirishning nazariy-metodik omillarini ishlab chiqish hamda uning samaradorligini asoslab berish. Tasviriy san'atni boshqa fanlar bilan bog'lash talabalarning dunyoqarashini kengaytiradi va ularga san'atni kengroq kontekstda tushunishga yordam beradi. Talabalar muayyan san'at loyihasini (masalan, jamoat installyatsiyasi, tematik ko'rgazma, kitob illyustratsiyasi) boshidan oxirigacha mustaqil yoki guruh bo'lib bajaradi. Bu ularning amaliy ko'nikmalarini, muammolarni hal qilish qobiliyatini va jamoada ishlash malakasini rivojlantiradi. San'at orqali ijtimoiy, ekologik yoki madaniy muammolarni o'rganish va ularga vizual yechimlar taklif qilish. Bu tanqidiy fikrlash va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantiradi.

Ko'pgina yirik kashfiyotlar va innovatsiyalar turli sohalarning kesishgan nuqtasida paydo bo'ladi. San'at va texnologiyaning integratsiyasi talabalarni an'anaviy chegaralardan

tashqariga chiqib, yangi, kreativ yechimlar yaratishga undaydi. Misol uchun, raqamli san'at, interaktiv installyatsiyalar, virtual reallik VR va kengaytirilgan reallik AR loyihalari san'at, IT va dizaynning uyg'unlashuvi natijasidir. Zamonaviy mehnat bozori faqat tor mutaxassislikni emas, balki keng dunyoqarashga ega, turli ko'nikmalarni egallagan va moslashuvchan mutaxassislarni talab qiladi. Integratsiyalashgan ta'lim bitiruvchilarni dizayner, arxitektor, o'yin ishlab chiquvchi, veb-dizayner, mahsulot dizayneri, 3D rassom kabi keng doiradagi kasblarga tayyorlaydi. Bu ularning ishga joylashish imkoniyatlarini oshiradi va kelajakdagi kasbiy o'sishi uchun mustahkam zamin yaratadi. Tasviriy san'at talabalarga fazoviy tasavvurni, aniqlikni, proportsiya va masshtabni tushunishni o'rgatadi. Bu esa muhandislik chizmalarini o'qish va yaratish uchun asos bo'ladi. Chizma geometriya esa shakllar, tuzilmalar va kompozitsiyaning matematik asoslarini beradi.

San'at me'morlarga estetik didni, makonni his qilishni, ranglar va materiallar uyg'unligini tushunishni o'rgatadi. Me'morchilik esa san'atga funksional va amaliy yondashuvni, inson ehtiyojlarini hisobga olishni qo'shadi. Tasviriy san'at dizaynerlarga kompozitsiya, rang nazariyasi, vizual ierarxiya kabi fundamental prinsiplarni beradi. Dizayn esa bu prinsiplarni muayyan muammoni hal qilish, foydalanuvchi tajribasini yaxshilash va maqsadli auditoriyaga yetkazish uchun qo'llashni

o'rgatadi. Raqamli san'at, veb-dizayn, UI/UX dizayn, 3D modellash, animatsiya kabi sohalar tasviriy san'at ko'nikmalarini IT vositalari bilan birlashtiradi. Bu talabalarga raqamli muhitda ijod qilish va zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish imkonini beradi.

Tasviriy san'atni integrativ o'qitishning nazariy-metodologik asoslarini tahlil qilish ta'limga juda ko'p qimmatli narsalarni beradi. Bu shunchaki yaxshiroq o'qitish degani emas, balki ta'lim jarayonini tubdan takomillashtirishga xizmat qiladigan chuqur tushunchalar va amaliy yechimlarni taqdim etadi. Talabalarga san'atni boshqa fanlar (muhandislik grafikasi, dizayn, texnologiya, ekologiya, boshlang'ich ta'lim, maktabgacha ta'lim, tarix, matematika, fizika, adabiyot, IT) bilan o'zaro bog'liqlikda tushunish imkonini beradi. Bu esa ularga mavzularni yuzaki emas, balki chuqur, kompleks va kontekstual tarzda o'zlashtirishga yordam beradi. Ular san'atning jamiyat, fan va texnologiya bilan qanday bog'liqligini anglaydilar. Nazariy-metodologik tahlil bu bog'liqliklarni qanday qilib eng samarali tarzda ochib berish, qaysi fanlararo aloqalar eng ma'noli ekanligini aniqlashga yordam beradi.

Tanqidiy fikrlash, kreativlik, muammolarni hal qilish, hamkorlik va kommunikatsiya kabi zamonaviy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun mustahkam asos yaratadi. Integrativ yondashuv talabalardan turli sohalardagi bilimlarni birlashtirib, real hayotiy

muammolarga ijodiy yechim topishni talab qiladi. O'quv jarayonini yanada qiziqarli va mazmunli qiladi.

Xulosa shuki yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, tasviriy san'at fanlari mazmunini integrativ o'qitishda zamonaviy yutuqlarga muvofiq rivojlantirish bugungi ta'lim tizimining eng dolzarb va strategik yo'nalishlaridan biridir. An'anaviy yondashuvlar endilikda 21-asr talablariga to'liq javob bera olmayotgan bir sharoitda, san'atni texnologiya, muhandislik, dizayn, me'morchilik va boshqa fanlar bilan

uyg'unlashtirish orqali o'quvchilarning kompleks fikrlash qobiliyatini, ijodiy salohiyatini va tanqidiy ko'nikmalarini shakllantirish mumkin.

Integrativ ta'lim nafaqat talabalarda chuqur fazoviy savodxonlikni va estetik didni rivojlantiradi, balki ularni kelajakning fanlararo kasblariga tayyorlaydi. Bu yondashuv o'quv jarayonini yanada qiziqarli, mazmunli va amaliy ahamiyatga ega qiladi, o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va ularni real hayotiy muammolarga innovatsion yechimlar topishga undaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Kurbanova, Shohsanam. "Methodology for the Integrative Development OF Students' Educational AND Creative Activities in Teaching Fine ARTS." Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal, 2 Dec. 2025, doi:[10.5281/zenodo.18005651](https://doi.org/10.5281/zenodo.18005651).
2. Haqberdiyev, B. R. (2022). Integration of design and engineering graphic sciences to increase educational efficiency. Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities, 12(1), 162-164. DOI:10.5958/2249-7315.2022.00010.7 <https://aijsh.com/wp-content/uploads/2022/02/1.29-Bakhtiyor-Rustamovich-Haqberdiyev-ABS.pdf>
3. Haqberdiyev, B. R. (2021). Goals and objectives of pedagogical experimental work. International Engineering Journal For Research & Development, 6(3), 2-2. <file:///C:/Users/user/Downloads/Haqberdiyev.pdf>
4. Kurbonova Shohsanam Bahodirjon Qizi Rangtasvir va inson emotsiyalari: ranglarning hissiyot uyg'otish mexanizmlarini o'rganish // Строительство и образование. 2024. №. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rangtasvir-va-inson-emotsiyalari-ranglarning-hissiyot-uyg-otish-mexanizmlarini-o-rganish>
5. Haqberdiyev, B. (2025). O'quv faoliyati tamoyillarida integrativ va sinergetik yondashuvlar. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 5(5), 459-463. <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I5Y2025N74>
6. Xujaev, M. (2020). Mahmudkhuja Behbudiy as a leader of jadid reforms. The Light of Islam, 3, 39-47.
7. Evlen, H., Juraev, D., Ziyamukhamedova, U., Khujaev, M., & Jalilov, F. (2025). PLA/Ti6Al4V composite scaffolds for bone tissue engineering: mechanical

and thermal properties via FDM and bioprinting. Journal of Biomaterials Science, Polymer Edition, 1-25.

8. Abduraimova, N., Sharopova, N., Khujaev, M., Sapayev, V., Fattoyeva, O., & Yusuf, S. (2025). Economic development through analysis of the education and entrepreneurship impacts. Economic Annals-XXI/Ekonomičnij Časopis-XXI, 214(3/4), 84.

9. Isoxonovich, M. X. (2022). Middle Ages Movarounnahr Rulers in the Views OF Researchers. European Journal of Innovation in Nonformal Education, 2(6), 134-136.

10. Xujayev, M. I. (2018). THE COVERAGE OF THE PROBLEM OF NATIONALITY AND ITS ROLE ON THE PRESENT DAY IN AHMAD ZAKI VALADI'S WORK. Мировая наука, (6 (15)), 61-63.

11. Хужаев, М. И. (2018). АҲМАД ЗАКИ ВАЛИДИЙНИНГ ДИНИЙ-ФАЛСАФИЙ МЕРОСИНИНГ ИЛДИЗЛАРИ. In Инновационные подходы в современной науке (pp. 177-182).

12. Khujaev, M. (2024). AHMED ZAKI: ON THE IDEAS OF THE PHILOSOPHY OF HISTORY. Экономика и социум, (1 (116)), 235-239.

13. Mosavi A. Jiyenbayeva N., Dilshodbekov S., Madinakhon I., Dada-bayeva D., Bakhtiyor K., Aidarova L. Computer graphics education research review and bibliometric analysis. EURASIAN JOURNAL OF MATHEMATICAL AND COMPUTER APPLICATIONS. Volume 14, Issue 2 (2026). <https://ejmca.enu.kz/assets/files/14-2-5.pdf>